

A VÍZÜGYI ÁGAZAT ÁLTAL MEGVALÓSÍTOTT BERUHÁZÁSOK EREDMÉNYEI ÉS A VÁRHATÓ TOVÁBBI FEJLESZTÉSEK BEMUTATÁSA

Kun Margit
kiemelt műszaki referens
Országos Vízügyi Főigazgatóság

Kivonat: Az „Európai Unió projektjei” szóösszetételt hallva, általánosságban és az ágazatra leszűkítve a vélemények igen csak eltérőek. Vannak, akik üdvözlik a támogatások által megvalósuló projekteket és azok hozadékait, és vannak, akik szkeptikusan nyilatkoznak a támogatások felhasználásának lehetőségeiről és az elért eredményekről. Akármelyik csoportba is tartozunk, az elvitathatatlan tény, hogy az ágazatunk a 2014-2021-es időszakban közel 420 Mrd forintot (KEHOP projektek) fordított a legkülönbözőbb vízügyi beruházásokra (annak minden adminisztratív pénzügyi, elszámolás-technikai nehézségeivel). A műszaki fejlesztéseken túl, hozzájárultak a társadalmi szemléletformáláshoz, az informatikai rendszereink korszerűsítéséhez, olyan vegetáció átalakításokhoz, melyek a holisztikus projektszemlélet alapköveit tették le ezen a téren, ezzel segítve az ágazatot a XXI. század kihívásainak való megfelelésben.

2023. december 31-én a KEHOP ciklus lezárul, annak minden komplikációjával és szépségével, majd megkezdődik a 2021-2027-es programozási ciklus, mely a KEHOP Plusz nevet fogja viselni.

Jelenleg egy átalakuló pályázati rendszernek lehetünk a tanúi, melyhez mind Magyarországnak, mind az általunk képviselt ágazatnak alkalmazkodnia kell. Új operatívprogramokban, új konstrukciókban (RRF) van lehetőségünk részt venni, melyek hozzásegítenek minket olyan komplex fejlesztések megvalósításához, melyek megfelelnek az EU-nak és akár a klímaváltozás, akár a lakosság tekintetében minőségi változásokat biztosítanak.

Ilyen új elemek: a projektgenerálás folyamán a szinergia megteremtése más ágazatokkal, a kék-zöld infrastruktúra adta lehetőségeket sokkal markánsabban kell alkalmazunk a jelenlegihez képest. Az ágazati projektek megvalósítása kapcsán, a tervezésnél a természet alapú megoldásokat is vizsgálni szükséges, az ökoszisztéma szolgáltatások adta lehetőségeket minden esetben javasolt beépíteni a projektekbe.

A projekt előkészítés során több adatlapot kell majd benyújtani, a teljesség igénye nélkül, íme néhány: DNSH űrlap, klímareziliencia vizsgálati dokumentáció.

Gondolom az senki előtt nem titok, hogy a jelenlegi információink szerint a KEHOP Plusz időszakban az ágazatnak jóval kevesebb forrás jut majd, az előző ciklushoz képest – a fejlesztési feladatok pedig exponenciálisan emelkednek – mindezeket összevetve úgy gondolom lesz feladata a vízügyi ágazatnak a 2021-2027-es programozási ciklusban is.

Kulcsszavak: Projekt, KEOP, KEHOP, KEHOP Plusz, RRF, beruházás, fejlesztés, kék-zöld infrastruktúra, természet alapú megoldásokat, szinergia, ökoszisztéma szolgáltatás

A vízügyi ágazat beruházásai

A 2007-2013-as európai uniós költségvetési időszak beruházásai

A 2007-2013-as európai uniós időszak keretében a vízügyi ágazat a Környezet és Energia Operatív Program (a továbbiakban: KEOP) keretében valósította meg fejlesztései döntő többségét. Erre az időszakra jellemző volt, hogy két körben nyújtottunk be támogatási kérelmeket. Először a projektek tervezésére kötöttünk Támogatási Szerződéseket a beruházások megtervezésére, mely jellemzően 2-3 évet is igénybe vettek.

Az előkészítés lezárását követően a kivitelezés végrehajtásához szükséges forrás megszerzéséért ismét támogatási kérelmet kellett benyújtanunk. A kivitelezési szerződéseink ekkor még vegyesen többségében FIDIC Sárga Könyv szerint kerültek megkötésre, de nem volt

ritkaság a FIDIC Piros Könyv szerinti kivitelezés sem. A Megrendelő szerepét a stratégiai jelentőségű projektek esetében a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, majd jogutódjaként az Országos Vízügyi Főigazgatóság látta el adott esetben a Vízügyi Igazgatósággal Konzorciumban.

A KEOP vonatkozásában megvalósított beruházások fő célkitűzése a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése keretében a Tisza-völgy nagyvízi vízszállításának rehabilitációja volt megfelelő hullámtér-rendezéssel, árvízi tározó-rendszer kiépítésével, a Tisza-völgy árvízvédelmi rendszerében lévő kritikus szakaszok megerősítésével, az ártéri vízrendszer rehabilitációjával és a helyi adottságokhoz illeszkedő tájgazdálkodás infrastrukturális alapjainak kialakításával.

A Duna menti árvízvédelmi rendszer fejlesztése keretében a nem kellő biztonságú szakaszokon a védvonalak kiépítését az előírt szintre folytatódott, valamint gondoskodtunk a védművek nélküli, mély fekvésű területeken található értékes és sűrűn lakott települések, településrészek megfelelő védelméről. A projektek keretében az előírt árvízvédelmi biztonság megteremtése céljából – az EU vonatkozó ajánlásai szerint a "teret a folyóknak" elv érvényesítése mellett, a környezet- és természetvédelmi érdekeket is szolgálva – történt az árvízvédelmi rendszer fejlesztése. A védművek egyes szakaszain szilárd burkolat létesült a vízpart és a műtárgyak jobb megközelíthetősége és a fenntartási munkák érdekében.

A két nagy folyónk mellett egyéb vízfolyásokon is hajtottunk végre fejlesztést az állami tulajdonú elsőrendű árvízvédelmi művek vonatkozásában (így például Körös-völgy, Alsó-Dráva, Zagyva-Tarna, Hernád-völgy). A fejlesztések alapvető célja az érintett vízfolyások árvízvédelmi létesítményeinek a jelenleg érvényes előírásoknak megfelelő kiépítése. Ezek főleg olyan árvízvédelmi beavatkozásokat jelentettek, amelyek a védelmi rendszer gyenge pontjait küszöbölték ki. A feladat végrehajtása a műszakilag indokolt fejlesztések teljes körű feltárásával kezdődött. A sürgős beavatkozások igényét a legnagyobb kockázatot jelentő árvízvédelmi létesítmények felmérése alapján határoztuk meg. A fejlesztések elsősorban új töltések építését, a meglévők erősítését, keresztmetszeti méretének vízszintes értelmű növelését, magasítását, töltéskorona burkolatok létesítését, töltések áthelyezését jelentették.

A KEOP mellett a Vízügyi Igazgatóságok rendkívül aktívan és eredményesen pályáztak a Regionális Operatív Programok keretében rendelkezésre álló forrásokra, de nemzetközi forrásokat is több tíz milliárd forint értékben sikerült elnyernünk.

A ciklus keretében olyan történelmi jelentőségű fejlesztések valósultak meg – a teljesség igénye nélkül -, mint a Beregi árapasztó tározó, Szamos-Kraszna közti tározó, Hanyi-Tizzasülyi árapasztó tározó, a Nagykunsági tározó, vagy épp a Duna projekt.

Az ágazat a KEOP keretében több, mint 250 milliárd forint forrást tudott megszerezni a KEOP keretében, az egyéb programokat is ide számítva több, mint 300 milliárd forint beruházás valósult meg a ciklusban.

A 2014-2020-as európai uniós költségvetési időszak beruházásai

Magyarország hosszú távú fejlődési lehetőségeit meghatározó tényezők között kiemelt jelentőséggel bír a klímaváltozás, hiszen az ágazat által vizsgált modellek az elmúlt évtizedekben mért hőmérséklet növekedés egyértelművé vált a (XXI. században) a Kárpát-medence térségében. A legtöbb modell egységes abban, hogy a 2021–2050 időszakban az éves csapadékösszeg nem változik jelentősen, ugyanakkor a nyári csapadékátlag 5-10%-ot meghaladó mértékű csökkenését valószínűsíthetjük. Az egymást követő száraz nyári napok száma nő, a jelenleginél hosszabb száraz nyári periódusok várhatók. A száraz időszakokkal ellentétben a nagy (20 mm-t elérő) csapadékú napok száma nyár kivételével minden évszakban várhatóan nőni fog. Magyarország területén a klímaváltozás miatt nőnek a szélsőséges időjárási jelenségek (pl. özönvízserű esőzések, orkánerejű viharok, hóviharok, hóhullámok), gyakoribbak lehetnek a szélsőséges vízállások, nő az erdőtüzveszély, nő az aszályos időszakok hossza, csökken a biológiai sokféleség. A szélsőséges időjárási események Magyarország területén gyakoribbakká és nagyobb hatásúakká váltak, emellett az is jellemzőbb lett, hogy az eddig megszokott időszakoktól és térségektől eltérő időben, illetve helyeken is jelentkeznek. Az elmúlt évszázad csapadékeloszlását a területi különbségek és az időbeni szélsőségek is jellemezték. Magyarország területének jelentős része a víz és a vízhiány kettős szorításában él. Valamilyen mértékben átlagosan minden második év aszályos. Az egyes években aszályal érintett terület nagysága tág határok között változik: a legnagyobb aszályok esetében az ország területének 80-90%-át is elérheti.

Az árvizek által veszélyeztetett terület az ország területének 23%-a, amely az ország területéhez viszonyítva arányában a legnagyobbak között van Európában. Ezek döntően nagyobb folyóink mentén, valamint az Északi-középhegység, a Nyugat-Magyarország peremhegyvidék, illetve a Dunántúli-dombság területén helyezkednek el. A jelentősebb árhullámok tartóssága folyóink hazai, felső szakaszain 5-10 nap, a kis esésű középső és alsó szakaszokon 50-120 nap is lehet. Ilyen tartósságú árvíz más európai folyókra nem jellemző. Folyóink felső szakaszai heves vízjárásúak: gyors hóolvadás vagy egy-egy nagyobb csapadék után az árvíz 1-2 napon belül megjelenik, rövid idő alatt több méteres áradást okozva. Különösen veszélyesek e tekintetben a Felső-Tisza és mellékfolyói, valamint a Körösök, ahol a csapadékot követő 24-36 órán belül határainknál 8-10 m-t is emelkedhet a vízszint.

A 2014-2020-as európai uniós ciklus keretében megvalósuló projektek gyakorlatilag kizárólag FIDIC Sárga Könyv szerint kerülnek megvalósításra. A Megrendelő személyében szemléletváltás következett be, az Országos Vízügyi Főigazgatóság a területileg illetékes Vízügyi Igazgatóságokkal konzorciumban valósítja meg a beruházásokat.

Nagyprojektek:

- Tisza Hullámtér: Nagyvízi meder vízszállító képességének javítása a szolnoki vasúti híd és Kisköre közötti szakaszon
- VTT Felső-Tisza árvízvédelmi rendszerének kiépítése, Tisza-Túr tározó

További nagyobb beruházások:

- Vízvisszatartás és tájhasználat-váltás tervezése az Ős-Dráva Programban
- Nagyműtárgyak fejlesztése és rekonstrukciója
- CIVAQUA-Tóció projekt, mint a Hajdúhászági Többcélú Vízgazdálkodási Rendszer átalakítása, kibővítése

A 2021-2027-es európai uniós költségvetési időszak beruházásai

Az 2014-2020- as ciklusokban a Vásárhelyi Terv továbbfejlesztése program számos eleme megvalósult a Tisza mentén, árvízcsúcs csökkentő tározók, védvonalfejlesztések, hullámtér- és kanyarulatrendezések, partbiztosítások és a levezető képesség javítását célzó beavatkozások. Elindultak többcélú, területileg összefüggő, ágazatokon átívelő programok. Kidolgozásra kerültek a beavatkozási irányokat meghatározó stratégiák (Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv (VGT), Árvízi Kockázati Térképezés és Stratégiai Kockázatkezelési Terv (ÁKK), Kvassay Jenő Terv (KJT), Nagyvízi Mederkezelési Tervek (NMT), amelyek figyelembe veszik az árvízi jelenségeket, szélsőséges időjárási helyzeteket, a hullámterek hidraulikai jellemzőit, távlati öntözési vízigényeket. Fentiek kimondják, hogy nemcsak a jelenlegi, hanem a jövőben előrelátható víztöbbletből és vízhiányból eredő kockázatot is ismerni, kezelni kell, a klímaváltozás és a jövőbeli területhasználati tervezés hatásaira is figyelmet kell fordítani, a vizek többletéből és hiányából eredő kockázatok kezelésével, annak teljes ciklusában kell foglalkozni, az „árvizekkel szembeni küzdelem” helyett vissza kell térni az „együtt élni az árvízzel” koncepcióra.

Vízfolyásaink, árterületeik és a potenciális vizes élőhelyek (pl. holtágak) ökológiai fejlesztésével új lehetőségek biztosíthatóak a vidékfejlesztésben, mérsékelhető az aszálynak való kitettség. Az ökoszisztéma szolgáltatásokba, tájgazdálkodásba történő beruházások komoly gazdasági potenciált teremthetnek. A dombvidéki és síkvidéki tározáshoz nem, vagy nem megfelelő mértékben adottak a feltételek, dombvidéken mélyebb vízterekkel, síkvidéken vízpótló rendszerek kiterjesztésével, csatornarendszerek vízmegtartó képességének növelésével, belvíztározókkal, holtágak revitalizációjával oldható meg a vízvisszatartás. Az árvízvédelmi töltések biztonságának kialakítása továbbra is szükséges, de nem cél magassági növelésük. Erősödik a vízgyűjtőn való vízmegtartás és a „teret a folyónak” elv.

Az elkövetkező években egyrészt térségi beruházásokra számítunk (jellemzően az elmaradott 4 régióban), különösen az agráriummal (pl. öntözés) és a természetvédelemmel (pl. vizes élőhelyek, ökoszisztéma szolgáltatások) összehangoltan, de törekedni kell más többletfunkciók kiaknázására is (pl. rekreációs potenciál, zöld infrastruktúra).

Ebben a ciklusban 245 milliárd forint forrás biztosítása várható az vízügyi ágazatban. A keretfelhívások előkészítése és a projektek prioritizálása jelenleg egyeztetés alatt van.

Forrás:

palyzat.gov.hu